

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/175921,70-rocznica-zakonczenia-operacji-Cezary.html>
03.05.2024, 12:25

70. rocznica zakończenia operacji „Cezary”

Data publikacji 27.12.2022

W latach 80. ubiegłego wieku o operacji „Cezary” uczono w szkołach Służby Bezpieczeństwa i stawiano ją za wzór. Operacja zakończyła się kompromitacją wywiadów amerykańskiej Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA) i brytyjskiej Secret Intelligence Service (SIS), rozbiem resztek antykomunistycznego podziemia (WiN) oraz aferą Bergu oznaczającą pogrążenie polskiej emigracji w chaosie i rozbięciu. Informacje dotyczące operacji przestały być tajemnicą dopiero po powstaniu Instytutu Pamięci Narodowej.

Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość od początku stanowiło dla władz komunistycznych przeszkodę w realizacji planów politycznych ZSRS wobec Polski. To WiN poinformowała Radę Bezpieczeństwa ONZ o fałszerstwach wyborczych, popełnionych podczas referendum ludowego w 1946 r. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego we współpracy z NKWD nieustannie próbowało rozbić organizację. Jednak bezskutecznie. Członkowie WiN-u rozbijali więzienia, atakowali posterunki milicji i członków Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, prowadzili walkę zbrojną z oddziałami wojska, Korpusy Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza, likwidowali osoby współpracujące z władzą komunistyczną, w tym starostów, wójtów i sołtysów, a także członków PPR.

W celu rozbicia WiN przeprowadzono operację „Cezary”. Jej inspiratorem był funkcjonariusz aparatu bezpieczeństwa Henryk Wendrowski. To on odpowiadał za

Henryk Wendrowski - zbrodniarz komunistyczny,
inspirator operacji Cezary

utworzenie przez MBP fikcyjnej struktury organizacji antykomunistycznej Wolność i Niezawisłość tzw. „V Komendy” lub „V Zarządu”, która w okresie 1948-1952 objęła kontrolą operacyjną struktury WiN na terytorium Polski. **W wyniku zastosowanej mistyfikacji funkcję dowódcy przejął niejaki Kos.** Pod tym pseudonimem oprócz Wendrowskiego ukrywali się jeszcze dwaj funkcjonariusze: Franciszek Abraszewski i Leon Łapiński. Operację początkowo nadzorował Jan Tataj, a później Józef Czaplicki i Leon Andrzejewski. **O przebiegu operacji informowano wiceministra Konrada Świetlika, a także prezydenta Bolesława Bieruta.**

Głównym celem Urzędu Bezpieczeństwa było zdobycie informacji na temat środowisk emigracyjnych wspierających ludzi WiN w kraju oraz rozpracowania struktur CIA w Europie Środkowej. Bezpieka, pod kierownictwem sowieckim, starała się kontrolować krajowe i zagraniczne ośrodki WiN, prowadziła również grę z amerykańskim i brytyjskim wywiadem, przechwytyjąc sprzęt i pieniądze przysłane z Zachodu w celu wsparcia działań dywersyjnych.

W trakcie gry od wiosny 1948 do grudnia 1952 r. przejęto m.in. 17 przesłanych z Zachodu radiostacji, ponad milion dolarów i kilkaset kilogramów złota.

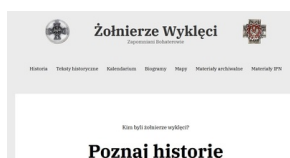
Przejmowano przerzucanych z Zachodu drogą lotniczą, lądową i morską agentów, wysyłając w zamian emisariuszy z fałszywymi meldunkami i ludzi na przeszkolenie dywersyjne i wywiadowcze. Utrzymywano z CIA i SIS łączność radiową. CIA przesłało V Komendzie „Plan Wulkan”, to jest plan zniszczenia węzłów komunikacyjnych i głównych fabryk w Polsce przez WiN na wypadek wybuchu III wojny światowej, oraz „Plan X”, to jest wytyczne do działania dla podziemia na okres bezpośrednio przedwojenny i na czas wojny.

Aby operacja nie wymknęła się spod kontroli (w końcowym okresie uczestniczyło już w niej ok. 100 funkcjonariuszy), MBP przerwało ją na polecenie Moskwy 27 grudnia 1952 r., publikując w prasie tzw. „Oświadczenia Kosa i Wiktora” - rzekomych przywódców organizacji, którzy mieli w ten sposób się ujawnić, a byli to funkcjonariusze bezpieki. W konsekwencji WiN został rozbity. Funkcjonariusze MBP aresztowali ok. 230 osób, a komunistyczne sądy skazały 15 z nich na śmierć, a 55 na długoletnie więzienie.

Likwidacja WiN-u wywołała „afere Bergu” - ujawnienie faktu współpracy emigracyjnych stronnictw skupionych w Radzie Politycznej z CIA, co spowodowało rozłam na emigracji i potępienie tej działalności między innymi przez emigracyjnego prezydenta

Augusta Zaleskiego oraz wielu byłych oficerów Armii Krajowej i Narodowej Organizacji Wojskowej. Natomiast władze komunistyczne w Warszawie triumfowały, pokazując obywatelom PRL, że imperialiści amerykańscy zrzucają już nie tylko stonkę ziemniaczaną na polskie pola, lecz również dywersantów, którzy „za amerykańskie dolary chcą podpalić Polskę”.

Instytut Pamięci Narodowej uruchomił portal tematyczny „Żołnierze Wyklęci. Zapomniani Bohaterowie. Wokół polskiego podziemia działającego narosło wiele mitów. Mówiono o nim wiele półprawd, wielokrotnie poddawano zafałszowaniu. Komunistyczna propaganda nazywała członków podziemia niepodległościowego faszystami, zdrajcami, reakcjonistami, sprzedawczykami, w najlepszym razie – ludźmi zagubionymi. Portal ukazuje najważniejsze zjawiska związane z polską konspiracją niepodległościową w latach 1944–1963. Link: <https://podziemiebrojne.ipn.gov.pl/>

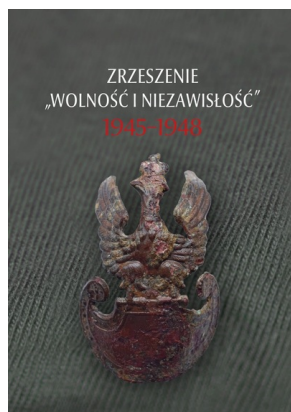
W 2018 r. nakładem wyd. IPN ukazała się książka pt. „Obszar Centralny Zrzeszenia WiN 1945-1947” pod red. Tomasza Łabuszewskiego. Praca ukazuje losy najsilniejszej struktury konspiracji antykomunistycznej – Obszaru Centralnego Zrzeszenia WiN. [Książkę można nabyć w naszej księgarni.](#)

W 2019 r. wyd. IPN wydało książkę pt. „Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945” pod red. Kazimierza Krajewskiego. Obszar Zachodni AK-DSZ-WiN to historia wyjątkowej pod względem jakościowym struktury konspiracji poakowskiej, która na poziomie komendy starała się wypracować swój własny model funkcjonowania – różny od znacznie silniejszych Obszarów Centralnego i Południowego DSZ-WiN. [Książkę można nabyć stacjonarnie lub online.](#)

W 2020 r. IPN wydał książkę pt. „Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość 1945–1948” pod red. Filipa Musiała i Wojciecha Frazlika. [Niniejszą pozycję również można nabyć w naszej księgarni.](#)

Zachęcamy również do zapoznania się z licznymi materiałami audio-wideo, artykułami naukowymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria.pl:

- Jerzy Dąbrowski, [Zaplątani w operację „Cezary”](#)
- Michał Wenklar, [O wolność i niezawisłość](#)
- Elżbieta Strzeszewska, [Rozbicie ubeckiego więzienia](#)
- Tomasz Łabuszewski, [Nowe spojrzenie na WiN](#)
- Elżbieta Jakimek-Zapart, [IV Zarząd Główny Zrzeszenia WiN](#)